

Härskarteknik bör mötas med normkritik

Svenska Dagbladet den 11 september 2016

Den som påstår att den offentliga debatten präglas av härskartekniker och att fler borde anlägga ett radikalt normkritiskt perspektiv, skulle många sannolikt avfärda som en vänstervriden frasmakare. När det gäller arbetsmarknaden och dess förmåga att ge nyanlända flyktingar en chans att försörja sig, är det dock snarast borgerliga och liberala opinionsbildare som har skäl att kritisera härskartekniker och att vara normkritiska.

En av de vanligaste och minst kontroversiella åsikterna kring problemen på den svenska arbetsmarknaden är att det bästa vore om "arbetsmarknadens parter" gemensamt kommer fram till en lösning. Åsikten är vanlig både på högerkanten och på vänsterkanten, och framställs ofta som särskilt rimlig genom att vara i linje med vad som brukar kallas den svenska modellen.

Det är dock något skumt med språkbruket kring den svenska modellen. Parterna på en marknad är vanligen de som står för utbud och de som står för efterfrågan. På arbetsmarknaden borde det vara alla som vill arbeta i utbyte mot lön, och alla som vill betala för arbetskraft. I den svenska debatten syftar dock arbetsmarknadens parter på fackföreningarna och arbetsgivarna, det vill säga sammanslutningar bestående huvudsakligen av personer som redan ingått någon form av avtal med varandra.

Nyanlända flyktinginvandrare som vill arbeta men som inte är med i facket erkänns alltså inte ens som en part på arbetsmarknaden. Vad är detta om inte en "teknik för att vidmakthålla ett socialt överläge", vilket är Nationalencyklopedins definition av härskarteknik? Wikipedias förklaring träffar minst lika rätt: "Härskarteknik syftar på olika sociala manipulationer varmed en grupp eller person behåller sin position (i en synlig eller osynlig hierarki) gentemot människor ur andra grupper".

Arbetsmarknadsdebatten skulle även må bra av lite normkritik. Etableringsprocessen för nyanlända flyktingar är ett bra exempel. Bara ordet illustrerar flera rådande normer. Sverige är inget land där man kan börja jobba direkt efter ankomst. Först ska man etablera sig genom en process, som bland annat innebär att den nyanlände får bidrag för att medverka till att upprätta en individuell etableringsplan. Ett annat bidrag erhålls för deltagande i aktiviteter enligt planen. Det avlägsna målet är en anställning, det normala sättet att försörja sig i Sverige. Tanken att nyanlända snabbt skulle kunna få en F-skattsedel, försörja sig för egen maskin och lära sig med tiden, ter sig radikal.

Radikala förändringar är dock sannolikt vad den svenska arbetsmarknaden behöver. Varför inte börja med att erkänna att det finns fler parter på arbetsmarknaden än fackföreningar och arbetsgivare?

Andreas Bergh